

Impactes subjectius del Fons 0-16 en la vida dels infants, adolescents i les seves famílies

Miryam Navarro¹ i Maria Truño²

Paraules clau: fons 0-16, ajuts urgència, observatori 0-17, infància, adolescència, pobresa, avaluació

“El que ha sacado esta idea ha sido un genio porque nos ayuda mucho.”

Fátima, mare de família monoparental amb quatre fills de 18, 12, 6 i 3 anys (el més petit amb diabetis)³.

L'article sintetitza l'avanç de resultats de la recerca etnogràfica per conèixer els impactes subjectius que els ajuts del Fons 0-16 tenen en les vides dels infants i adolescents i les seves famílies. Amb la voluntat de complementar les avaluacions quantitatives del Fons realitzades per Ivàlua, s'aprofundeix en la comprensió de les percepcions, usos, valoracions i vivències positives i negatives des de tres perspectives: la dels mateixos nens i nenes, la dels adults de les famílies i la dels professionals de serveis socials. S'apunten cinc idees preliminars sobre els impactes subjectius del Fons 0-16 vinculades a la millora del clima familiar i menor tensió relacional; la normalització dels canals, circuits i experiències vitals; l'apoderament de les famílies en la gestió de l'economia domèstica; les incerteses i límits dels ajuts, i la dignitat i el canvi de mirada de la caritat al dret.

Introducció

Aquest és un avanç de la recerca⁴ posada en marxa durant el 2018 des de l'Institut Infància i Adolescència de Barcelona (IIAB) en el marc de l'“Observatori 0-17 BCN:

---

1. Doctora en antropologia social i investigadora a l'Institut Infància i Adolescència de Barcelona.

2. Llicenciada en ciències polítiques i directora de l'Institut Infància i Adolescència de Barcelona.

3. Tots els noms dels testimonis són pseudònims.

4. L'informe complet de la recerca estarà disponible a www.institutinfancia.cat (primavera 2019).

vides i drets de la infància i l'adolescència a la ciutat”, programa de l'Àrea de Drets Socials de l'Ajuntament de Barcelona. Des del 2015, l'Ajuntament de Barcelona concedeix ajuts d'urgència social per a famílies amb infants de 0 a 16 anys en situació de vulnerabilitat per cobrir les necessitats bàsiques de subsistència dels infants i adolescents. La investigació de caràcter qualitatiu que estem desenvolupant⁵ se centra a recollir els impactes subjectius en les vides dels infants i adolescents i les seves famílies d'aquest fons extraordinari d'ajuts (en endavant, Fons 0-16) i, més concretament, es proposa tres objectius:

- Aprofundir en una comprensió millor dels usos, les necessitats, les vivències positives o negatives i les possibles resistències al voltant del Fons 0-16 en la vida quotidiana de la infància i l'adolescència que ho perceben, i de les seves famílies.
- Identificar la percepció de millora del seu benestar en un sentit material i relacional incorporant les perspectives pròpies dels nois i noies com a informants imprescindibles, així com dels adults de les seves famílies i també de l'equip de professionals de l'Institut Municipal de Serveis Socials (IMSS).
- Formular propostes de millora concretes per orientar la política de rendes amb perspectives d'infància de cara a futures convocatòries o altres prestacions socials a partir de les evidències generades sobre els impactes del Fons 0-16.

Aquesta avaluació qualitativa amb tècniques etnogràfiques pròpies de l'antropologia social i cultural aplicada

complementa les que ha fet fins ara Ivàlua⁶ amb altres enfocaments i metodologies. Precisament, en el seu darrer informe s'apunta la necessitat de complementar l'avaluació amb anàlisis sobre els efectes de l'ajut sobre el consum i el benestar dels infants i, fins ara, no s'havia preguntat directament a les famílies sobre impactes percebuts ni s'havia incorporat dades provinents dels nois i noies. En el treball de camp que estem duent a terme ens centrem en l'estudi de casos en profunditat i inclou observació, grups focals amb professionals i entrevistes amb diverses tècniques tant a adults com a infants i adolescents de les famílies, tot i que podem compartir aquest avanç de resultats i fer emergir les veus de professionals de l'IMSS i de mares i pares sobre les seves percepcions al voltant del Fons 0-16 i dels impactes en el benestar dels nens i nenes. Per tant, el que presentem aquí no és conclouent i resta pendent una part essencial de l'anàlisi: relats de les nenes, els nens i els adolescents.

1. Sobre la importància de polítiques de rendes per combatre la pobresa infantil: el paper complementari de l'Ajuntament

Sabem que les desigualtats socials creixen i ho fan especialment en l'etapa vital estratègica de la infància i l'adolescència. Més enllà del ball de xifres en els indicadors que mesuren la pobresa i l'exclusió social de la població infantil i d'una lleugera tendència a la reducció a Espanya, Catalunya i Barcelona, sabem, també, que seguim

5. Aquesta recerca compta amb l'assessorament del Grup de Recerca en Antropologia Fonamental i Orientada (GRAFO) de la Universitat Autònoma de Barcelona.

6. En aquest número de la revista Barcelona Societat hi ha un article sobre les avaluacions de les convocatòries del Fons 0-16 dels anys 2015 i 2016 fetes per Ivàlua.

situats a la cua d'Europa en benestar infantil i estem davant un problema social estructural i de primer ordre. L'empobriment dels infants i adolescents és una vulneració del seu dret humà a un nivell de vida adequat (art. 27 de la Convenció sobre els drets de l'infant de les Nacions Unides), que hipoteca les seves trajectòries vitals del futur (educatives, laborals, en salut...) i que ens allunya de la cohesió social intensificant la transmissió intergeneracional de la pobresa. La creació recent en el Govern espanyol de la figura d'un comissionat contra la pobresa infantil és una mostra de la magnitud del problema.

També coneixem les tres principals causes de fons de la pobresa que afecta la infància i l'adolescència: la precarietat laboral dels seus pares i mares, el cost excessiu de l'habitatge (amb especial incidència a la ciutat de Barcelona, on més del 40% de les famílies amb infants gasten més en habitatge del que les Nacions Unides considera assequible), així com el dèficit històric d'inversió pública per infant i de polítiques de protecció social a les seves famílies: mentre la UE-28 hi dedica el 2,4% del seu PIB, Espanya només un 1,3% i Catalunya un 0,8%. El conjunt de prestacions econòmiques de les administracions segueixen sent baixes en comparació amb l'entorn europeu i, alhora, poc eficaces a l'hora de reduir les taxes de pobresa en la ciutadania de 0 a 17 anys (cosa que sí que aconseguen entre les persones més grans de 65 anys a través de les pensions). En la gran majoria de països europeus (en 21 dels 28) existeixen prestacions universals per infant a càrrec i amb més potència per reduir la pobresa monetària.

Malauradament, aquí no hem arribat a desenvolupar polítiques d'infància d'amplis suports públics, entre altres,

amb polítiques de rendes per assegurar recursos suficients per a les famílies amb infants perquè els nens i nenes puguin créixer i viure de manera saludable i digna. Seguim immersos en un model més familiarista i amb un imaginari on domina la idea que per criar els fills i filles les famílies fan, privadament i bonament, el que poden. Així, el rol i la inversió de les administracions espanyola i catalana és molt menor del que seria socialment desitjable i estratègic. Això és així, malgrat totes les recerques i evidències que invertir en la infància és una intervenció primerenca amb un alt retorn social i malgrat totes les recomanacions sobre la importància que té: des del Comitè dels Drets de l'Infant de les Nacions Unides en les seves "Observacions finals a Espanya" (CRC/C/ESP/CO/5-6), fins a la Comissió Europea ("Invertir en infància: trencar el cercle de desigualtats", 2013/112/UE), passant pel Síndic de Greuges de Catalunya (informe sobre la pobresa infantil 2012 i informes anuals de situació dels drets dels infants) fins a moltes entitats socials a Espanya i Catalunya (UNICEF, Save the Children, Taula del Tercer Sector, PINCAT, FEDAIA...) i el Consell Municipal de Benestar Social de Barcelona.

Davant aquest escenari, les ciutats poden fer alguna cosa? D'entrada, i competencialment parlant, es podria respondre que no, però Barcelona, a l'inici del 2015, va activar una mesura complementària de les prestacions insuficients de les administracions superiors⁷ que té en compte el principi

---

7. L'inici de la posada en marxa de la renda garantida ciutadana (RGC) a Catalunya al final del 2017 podria suposar un canvi significatiu en el mapa de prestacions i actuacions adreçades a reduir la pobresa infantil, si bé el Síndic de Greuges ha alertat dels límits de la RGC en aquest sentit, ja que no atorga als infants el dret subjectiu ni discrimina suficientment les famílies amb fills a càrrec, i en els imports no es distingeix si són infants o no.

de l'interès superior de l'infant en la presa de decisions (i en l'assignació de recursos) i reconeix l'infant com a subjecte de dret. Així, des de la primera versió del Fons 0-16, ha anat millorant-ne i ajustant-ne la implementació i la cobertura: mentre en la primera versió de l'inici del 2015 els infants beneficiaris eren al voltant de 7.500 (i es va fer una inversió de 9,2 milions d'euros), dos anys més tard, va arribar a uns 17.500 nens i nenes de la ciutat (amb una inversió de 17 milions d'euros, sense comptabilitzar la beca de menjador que hi estava associada).

2. Sobre l'enfocament de la recerca i la perspectiva imprescindible dels infants i adolescents

Les ciències socials tenen la capacitat d'oferir el coneixement per ajustar i impulsar polítiques de millora a partir de l'aproximació a la realitat de les persones implicades o afectades. Aquest és un estudi de casos en profunditat basat en tècniques d'investigació qualitativa de l'antropologia social a partir d'una mostra de caràcter significatiu i heterogeni. Deixant constància de les limitacions del temps, s'ha optat per generar unes relacions de confiança i respecte entre la persona que entrevista i la que és entrevistada en múltiples trobades, i donar opció al fet que aparegui, no solament el que la recerca vol recollir, sinó el que per a les persones informants és important explicar. Aquesta recerca defensa una relació no extractivista amb els informants, atès que no els considerem un "objecte de recerca", sinó un subjecte de relació.

Així mateix, se sustenta en l'observació, en la participació total (en aquest cas, la investigadora és una persona més que demana l'ajut), i les aportacions dels informants (els

i les professionals, els adults de les famílies, i els infants i adolescents). Territorialment, l'estudi està situat a Ciutat Vella, el districte que té més població perceptora del Fons 0-16 després de Nou Barris. Aquest districte es va descartar perquè forma part del pilot de la implementació de la renda B-MINCOME i es va considerar que podria suposar una interferència en la captació de dades.

L'entrada al camp la va facilitar l'IMSS a través dels centres de serveis socials de Ciutat Vella. L'equip de professionals de serveis socials van convidar 10 famílies a participar en l'estudi, i a partir d'aquí es va preguntar als pares o mares que ho van acceptar si els seus fills i filles més grans de 6 anys voldrien participar en la investigació i dir-hi la seva. La tria de famílies es va dur a terme en funció de la composició de la llar, el nombre de fills, la nacionalitat dels infants i la durada de la percepció del fons, amb la voluntat de recollir un cert equilibri en les edats (de 0 a 11 i de 12 a 16), i sexe dels infants. Està previst que hi participin entre 10 i 20 infants i adolescents; 10 adults de les famílies (3 que rebran l'ajut el 2018 per primer cop i 7 que ja el rebien), i una dotzena de professionals de l'IMSS (educadors o educadores i treballadors o treballadores socials).

Aquests diversos informants ens porten a un segon nivell d'informació partint de les seves relacions directes, i a un tercer nivell d'informació relacionat amb el que diuen del seu entorn social o professional. A les seves declaracions expliquen el que succeeix en altres famílies del seu entorn en situació similar: "Totes les mares del col·legi que tenim la targeta estem igual". O, per contra, ressalten algunes anomalies puntuals, respecte a l'ús del Fons 0-16, que detecten al seu barri.

Per cada col·lectiu de la mostra hem triat una tècnica d'investigació adaptada a les seves condicions. Hem fet grup focal (*focus group*) amb professionals de l'IMSS, i amb els pares i les mares fem entrevistes individuals. L'apropament als infants té una tècnica específica, tant d'observació com d'entrevista, i depèn de l'edat que tinguin. La triangulació de les tècniques i la diversitat de població de la mostra està pensada per arribar a la informació de manera rigorosa, donant espai d'acció i decisió a cada informant.

3. Cinc idees preliminars sobre impactes subjectius del Fons 0-16 en els infants i adolescents i les seves famílies: les veus dels adults de la llar i les veus de l'equip de professionals

Com a resultats preliminars en aquest estadi del treball de camp, podem presentar set idees destacades que han sorgit de la pluralitat de les veus dels adults de les famílies i de l'equip de professionals, i d'alguns testimonis significatius.

3.1. El clima familiar: créixer en un entorn amb menys tensió

Són moltes les casuístiques econòmiques, socials i personals que porten les persones a situacions de vulnerabilitat i circuits de precarietat que, molt sovint, aboquen a malestars i inestabilitat emocional, angoixes i baixa autoestima. En aquestes circumstàncies, la vivència d'oportunitat que pot suposar el fons és un element percebut com a valuós.

“El fons ha estat com un cop d'aire fresc en la meua vida.” Aina, mare de la Lila (9 anys)

El Fons 0-16 compleix un paper en reduir l'estrès que suposa assegurar la subsistència i la provisió de béns de primera necessitat, i els seus efectes en el clima familiar són clarament percebuts en l'alleugeriment anímic dels adults de casa, que repercuteix directament en el benestar emocional de l'infant i l'afavoreix. Els pares i mares entrevistats verbalitzen un impacte molt positiu del Fons 0-16 en les seves vides i en la dels seus infants, havent-hi menys tensió en l'atmosfera familiar perquè l'import ajuda a afrontar les dificultats per cobrir les necessitats d'habitatge, d'alimentació, escolars i de lleure, que són més pel fet de criar els infants:

“Cobro 300 € d'atur, però pago 500 € de lloguer; però no és només el lloguer, és la llum, és l'aigua, és la nena, és el casal, és el menjar. Perquè menjar per 300 € al mes amb un nen no te'ls treu ningú. Tu sol, mira, tires d'arròs...”.
Aina, mare de la Lila (9 anys)

Totes les persones informants estan d'acord que l'arribada del fons suposa tranquil·litat, i que és una ajuda clau per a la complementarietat i millor gestió d'altres ajudes. Afirmen que estan menys estressades, menys agressives, i s'explicita un benestar emocional. La reducció de la càrrega familiar permet posar el focus en altres necessitats dels fills i filles, que no siguin tan sols les econòmiques, sinó també emocionals.

3.2. Cap a la normalització de les experiències vitals i dels circuits

Un primer element de normalització especialment destacat i positiu per part de tots els adults informants, és l'atorgament automàtic de la beca menjador del 100%, que permet, per

tant, cobrir aquest servei els cinc dies a la setmana durant tot el curs escolar. Com manifesten els i les professionals, no únicament és alimentació i nutrició equilibrada, sinó un espai de socialització, de protecció i “normalitzador”. Alguns adults de les famílies asseguren que si únicament quedés l’atorgament sistemàtic de la beca menjador, el Fons 0-16 ja tindria sentit, perquè assegura aquesta necessitat central en la criança. A més, s’aprecia molt l’alliberament de la gestió administrativa i la facilitat en la tramitació dels papers necessaris per rebre els ajuts i la beca.

D’altra banda, un bon ús del Fons 0-16 evita que s’hagi de tramitar un ajut puntual per al material, les activitats i les sortides escolars, i evita el risc que en quedin exclosos i discriminats respecte a la resta de companys i companyes. El conjunt de professionals afirmen que fan una tasca de conscienciació de les famílies, i insisteixen que aquest ajut ha d’anar adreçat a aquesta despesa. Una qüestió molt rellevant és que, ja sigui per les orientacions professionals, ja sigui per iniciativa pròpia de les famílies, es prioritza la inversió en la despesa de l’escola.

“Yo a mis hijos les digo que escriban la carta a los reyes. En mi casa los reyes este año vienen en agosto. Lo que solemos hacer es comprarles lo que necesitan, pero también les dejamos que elijan algo que les guste, porque así también se sienten más niños. Cuando llega vamos todos juntos a comprar [riu]. Es una fiesta [riu]”. Adam, pare de l’Artur (14 anys i amb autisme), Adrián (12), Alba (8), Asier i Anita (2)

Més enllà de l’escola, els pares i mares expressen preocupació pel risc que els fills i filles caiguin fàcilment

en circuits i entorns de marginació i drogodependència. En aquest sentit, informen d’estratègies de reducció de riscos tenint cura de l’entorn social i buscant ambients de seguretat i activitats esportives o musicals d’ocupació creativa i positiva del seu temps lliure. Tot i que el fons no cobreix directament aquestes activitats, i que moltes són gratuïtes o becades, també hi incideix perquè compleix un paper important en l’estabilitat material i emocional de les llars, pel que fa a la seva capacitat de normalització: els adults destaquen que l’ajut permet als seus fills i filles anar amb la roba i el material adequats i necessaris per fer les activitats, i això és especialment rellevant perquè la nena i el nen se sentin en igualtat de condicions.

“Tengo la nevera llena, y cubierto el comedor del colegio. Mis hijos se sienten como los demás.”
Mónica, mare de Kim (14), Kira (8) i Karim (6)

Un altre aspecte important en la normalització són els canvis en els circuits per accedir als productes necessaris per a la família i passar de la donació al consum en canals normalitzats i normalitzadors. Es tracta de reduir o sortir dels circuits purament de caritat o d’assistència social, ja que informen que el Fons 0-16 permet deixar d’anar a l’església a recollir menjar del banc d’aliments o suspendre derivacions a la botiga de roba de segona mà de Càritas.

“Per mi el que és bàsic és que em va permetre haver de deixar d’anar cada quinze dies a l’església a demanar menjar, perquè jo anava cada quinze dies a l’església a demanar menjar! Vaig anar-hi dos anys. Tu saps el que és anar amb el carro a fer cua? Havies d’anar-hi dues hores abans perquè hi havia fileres de carros, i de

vegades hi anava amb la nena, que no pots evitar-ho... Això per mi va ser..., puf, lo más!”
Aina, mare de la Lila (9 anys)

3.3. L'apoderament de les famílies: més capacitats en la gestió de l'economia domèstica

Un aspecte que cal destacar és la capacitat de planificació i d'estratègia de cara a la gestió de “la targeta”, com en diuen. Les dades apunten que les famílies tenen clara la seva estratègia econòmica, i que el Fons 0-16 és una peça clau per poder culminar-la. Així també ho comuniquen els i les professionals, quan afirmen que el Fons 0-16 apodera les famílies en les seves tasques de gestió i presa de decisions amb autonomia sobre el seu consum, tot i l'economia familiar precària.

“Faig una gran compra de menjar, congelo carn, congelo peix, saps, tot. *Vale*, ja tinc això cobert. L'altre mes només hauré de comprar fruita, verdura i aleshores gastaré menys en menjar. M'ho gasto en calçat i ulleres. *Vale*. En comptes de gastar-me 200, el mes que ve me'n gasto 125 i els altres me'ls guardo pel setembre pagar la matrícula. Saps què vull dir? Jo m'ho vaig administrant i vaig guardant.”
Tanit, mare de Zoe (9 anys)

En aquest mateix sentit, l'equip de professionals de serveis socials ho valoren com una oportunitat de responsabilitzar-se en l'autogestió domèstica i partir del reconeixement de les seves capacitats en les tasques de gestió de l'economia familiar mirant pels fills i filles. Tant famílies com professionals estan d'acord que el Fons 0-16 permet suspendre els ajuts econòmics puntuals i periòdics

menors i dispersos i els tràmits un a un que suposaven, no només simplificant els tràmits, sinó també afavorint més possibilitats de planificació econòmica.

Tot i així, si bé algunes professionals defensen aquesta importància de llibertat total en l'autogestió sense interferir, confiar i no jutjar els criteris de les famílies en l'administració de l'ajut, altres qüestionen el fet que percebre l'ajut del Fons 0-16 no estigui condicionat a un pla de treball amb la família perquè consideren que això dificulta treballar objectius que podrien tenir un impacte en la vida dels infants i els adolescents, i que en alguns casos, també es podria treballar per millorar la gestió dels seus ingressos econòmics. En qualsevol cas, pel que fa a possibles usos indeguts, tenint en compte l'escassa fiscalització, els informants expliquen que coneixen casos que són l'excepció.

“Conozco a gente que no lo usa bien, pero no es lo normal. Lo normal es lo mío, lo que hacemos todas, comprar comida, ropa y la escuela”.
Sandra, mare de Ben (12), Sara (9) y Pablo (6)

D'altra banda, tots els pares i mares entrevistats expliciten la voluntat de millorar les condicions de vida de la família i el desig de tirar endavant els fills i filles.

“Mitja jornada cobrem molt poc i igualment estic al pou. Igualment *tinc que* demanar l'ajuda de lloguer. Igualment *tinc que* demanar ajudes constantment. Jo vaig pensar, ‘he de fer *algo* per poder sortir d'aquí’, perquè jo no vull estar set anys cobrant això, demanant ajudes, no vull, no vull. No puc més d'això. Saps, jo vull

progressar, jo vull tirar endavant, saps?”
Tanit, mare de Zoe (9 anys)

3.4. Incerteses i límits al voltant de la convocatòria del Fons 0-16

Una qüestió que emergeix és que el fons beneficiï tots els membres del nucli familiar i no únicament els infants o adolescents. Per a alguns professionals és qüestionable que, malgrat que els destinataris de l'ajut siguin els més petits, no hi hagi capacitat de limitar-ho; mentre que, per la seva banda, els pares i mares pensen que si la família està bé, no cal que sigui exclusivament per als fills i filles, tot i que en siguin els principals beneficiaris. A més les persones informants afirmen que prioritzen els fills i filles, que les necessitats també són diferents segons les edats, però que, finalment, es tracta d'una economia compartida de la llar.

“Si en casa estamos bien, el niño esta bien, y tú ya sabes que necesita cada uno, y no me pide lo mismo la de 8 que el de 14”.

Mónica, mare de Kim (14), Kira (8) i Karim (6)

Tant els professionals com les famílies viuen amb incertesa el calendari i el període de convocatòria i el d'atorgament. Els pares i mares expressen ansietat, ja que no els permet organitzar-se amb temps i els obliga a “ir al día” i trobar alternatives a les seves necessitats o urgències. Davant la temporalitat limitada i la manca de continuïtat sorgeix la proposta de cobrir dotze mesos i que es pugui demanar durant l'any. Els tempos administratius impacten en l'economia domèstica i normalment s'espera a l'arribada del fons per poder fer totes les compres de cara al curs escolar. D'altra banda, però, tant des de l'observació, com des de la

participació total i de les entrevistes, es posa en evidència la facilitat en la tramitació de l'ajut, i la implicació del conjunt de professionals a fer-ho accessible i fàcil.

Finalment, els pares i mares posen sobre la taula propostes de millora respecte a certs criteris d'accés al Fons 0-16, com ara que s'ampliï fins als 18 anys i per qüestions de salut o necessitat de medicació dels nens i nenes amb necessitats específiques, no cobertes per la cartera de salut.

“De los 16 a los 18 es cuando más gastos tiene un niño, sobre todo si va a bachillerato”.

Fátima, mare de família monoparental amb quatre fills de 18, 12, 6 i 3 anys (el més petit amb diabetis)

3.5. L'ajut i la dignitat: canvi de mirada de la caritat al dret

Si alguns professionals verbalitzen els seus dubtes respecte d'això, són molts els qui pensen que el Fons 0-16 és un pas per convertir la mirada més caritativa i assistencialista dels ajuts puntuals i dispersos (per ulleres, per material escolar, etcètera) en un dret a rebre suports econòmics quan els ingressos a la llar són insuficients perquè els infants i adolescents de la família tinguin assegurades les necessitats principals. Les famílies entrevistades també han incorporat aquest discurs que emergeix en les seves narratives.

“Jo no he arribat al fons, el fons va arribar a mi. Va ser la meva assistenta social la que em va posar. Hi ha unes llistes de persones en risc, i m'arriba la carta directa a casa”.

Aina, mare de la Lila (9 anys)

Així mateix, a banda del relat, també és rellevant destacar que l'observació etnogràfica ens apropa a detalls

significatius que no podem captar en l'expressió verbal: quan les trobades són a les cases, aquestes apareixen netes i ordenades i la presentació personal dels mares i pares entrevistats és acurada, polida i amb una roba que està curosament triada, no tant per impressionar el qui entrevista com per aparèixer de la manera “més normal possible”. La dignificació personal, del seu entorn i el seu relat contradiuen l'imaginari social de les seves expectatives, del que seria “esperable” i se situen lluny d'una *performativització* de la pobresa.

En la continuïtat de la investigació constatarem i aprofundirem en l'anàlisi i la comprensió dels diversos impactes subjectius del Fons 0-16, incorporant-hi les veus imprescindibles dels infants i adolescents. Molt probablement reforçarem algunes de les idees presentades aquí, en matisarem d'altres i n'apareixeran de noves. El més segur és que tornarem a trobar el que, fins ara, emergeix clarament del treball de camp: la dignitat.

Bibliografia

IVÀLUA. Informes d'avaluació de les convocatòries 2015 i 2016 del Fons d'ajuts d'urgència social d'infància 0-16. 2017. <http://www.ivalua.cat/generic/static.aspx?id=1913>.

INSTITUT INFÀNCIA I ADOLESCÈNCIA DE BARCELONA. “Les condicions de vida de les famílies amb infants i adolescents ateses pels Serveis Socials de Barcelona amb problemàtiques d'extrema complexitat”. Retrat a partir de l'Enquesta de condicions de vida de les persones usuàries dels centres de serveis socials del 2016. 2018. <http://institutinfancia.cat/mediateca/les-condicions-de-vida-de-les-families-amb-infants-i-adolescents-amb-problematiques-dextrema-complexitat-ateses-pels-serveis-socials-de-barcelona/>.

INSTITUT D'ESTUDIS REGIONALS I METROPOLITANS DE BARCELONA (IERMB) Pobresa infantil a la ciutat de Barcelona 2018. Pendent de publicació a l'Observatori 0-17 BCN.

SÍNDIC DE GREUGES. Informe sobre la pobresa infantil a Catalunya. 2012. <http://www.sindic.cat/site/unitFiles/3346/Informe%20sobre%20pobresa%20infantil%20setembre%202012.pdf>.